

30 WAŻNYCH SPRAW

PIERWSZY ROK KADENCJI RPO – CO UDAŁO SIĘ ZAŁATWIĆ W RELACJACH Z INSTYTUCJAMI PAŃSTWA

Kiedy RPO występuje do przedstawicieli administracji z wnioskami w sprawie treści przepisów lub sposobu ich stosowania, uruchamia to konkretne działania. Argumenty Rzecznika pozwalają przygotowywać lepsze prawo i poprawiać jego stosowanie. Oto przykłady efektów tych prac:

PRAWA DZIECI I RODZIN

1. ALIMENTY - EGZEKUCJA

Minister Sprawiedliwości zgodził się z RPO, że trzeba zmienić przepisy dotyczące ścigania dłużników alimentacyjnych, gdyż obecne są nieskuteczne. W Ministerstwie rozważane i analizowane są różne warianty możliwych rozwiązań tak, by projektowana zmiana była zgodna z zasadami prawa karnego, jednocześnie w sposób pełny penalizowała wszystkie potencjalne znamiona zachowań związanych ze świadomym uchylaniem się od spełnienia obowiązku alimentacyjnego.

2. ALIMENTY – ZMIANA POSTAW

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zgodziła się z RPO i RPD, że potrzebna jest kampania na rzecz płacenia alimentów. Zapowiedziała ją na jesień. Podobnie zareagowała Konfederacja Lewiatan. To efekt działania Zespołu ds. Alimentów.

3. PORWANIA RODZICIELSKIE

Minister Sprawiedliwości zgodził się z RPO, że trzeba poprawić przepisy, by pozwoliły skuteczniej reagować w przypadku tzw. porwań rodzicielskich. To sytuacja, w której jedno z rodziców bez woli i wiedzy drugiego z nich wywozi lub zatrzymuje u siebie dziecko. Największe trudności sprawia wyegzekwowanie wyroku sądu nakazującego odebranie dziecka rodzicowi. Nie można też pociągnąć do odpowiedzialności karnej za uprowadzenie dziecka rodzica, który posiada pełną władzę rodzicielską. Minister przyznał, iż pomoc Policji (na podstawie art. 598 k.p.c.) nie stanowi dostatecznej gwarancji zrealizowania zadania przez kuratora. Celowe jest zatem wprowadzenie zmian prawnych, które usprawnią przebieg tych czynności. W Ministerstwie Sprawiedliwości rozważane jest podjęcie stosownych prac legislacyjnych.

4. ZWIĘKSZENIE OCHRONY OFIAR PRZEMOCY DOMOWEJ

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zgodziła się z RPO i zapowiedziała zmiany w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez wprowadzenie przepisów, które umożliwią odpowiednim organom nakazanie sprawcom przemocy domowej opuszczenie miejsca zamieszkania ofiary.

Planowane jest m.in. wprowadzenie odpowiednich mechanizmów prawnych do ustawy o Policji mających na celu szybką i skuteczną izolację sprawców przemocy przed wszczęciem postępowania karnego. Ponadto Ministerstwo - zgodnie z postulatem Rzecznika, planuje objąć ochroną prawną także ofiary tzw. przemocy ekonomicznej.

SPRAWY LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI

5. FARMY WIATROWE

Po wielu interwencjach RPO, Sejm zmienił przepisy i wprowadził minimalne odległości zabudowań mieszkalnych od farm wiatrowych – *ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych*. Rzecznik prowadzi korespondencję z właściwymi ministrami w sprawie szczegółowych kwestii.

6. OPŁATY ZA PARKOWANIE

Prokuratura Generalna zgodziła się z RPO, że trzeba wpłynąć na samorządy w sprawie opłat za parkowanie. Chodzi o lokalne przepisy, w myśl których w niektórych miejscowościach kierowcy muszą płacić za postój także w soboty. Po interwencjach RPO Zastępca Prokuratora Generalnego wydał wytyczne Prokuratorom Regionalnym, by doprowadzili do takiej zmiany przepisów, żeby opłaty za parkowanie były pobierane tylko w dni robocze.

PRAWA POKRZYWDZONYCH PRZEZ PRL

7. REPRESJONOWANI ZA DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ NIEPODLEGŁOŚCI

Senat przyjął większość postulatów RPO i wprowadził je do przygotowywanej właśnie nowelizacji ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (druk senacki nr 109).

Przede wszystkim poszerzono katalog osób uprawnionych do odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę o tych represjonowanych, wobec których wydano orzeczenia sądowe albo decyzje o internowaniu w stanie wojennym, bez względu na okoliczność, czy zostały one wykonane. Zmiana ta ma na celu usunięcie formalnych przeszkód do późniejszego dochodzenia roszczeń.

SPRAWY MIESZKANIOWE:

8. OCHRONA LOKATORÓW

Minister Infrastruktury i Budownictwa zgodził się z RPO i zapowiedział zmianę prawa, która wyeliminuje niektóre problemy lokatorów (m.in. zostanie uregulowany tryb realizacji prawa do lokalu socjalnego). Dziś przepisy są niejasne, czego konsekwencją jest brak ochrony praw dłużników, którzy mają dostać lokal socjalny. MliB rozważa doprecyzowanie przepisów tak, aby z żądaniem wykonania wyroku eksmisyjnego w zakresie złożenia oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego mógł do gminy wystąpić nie tylko wierzyciel, ale i sam dłużnik. Doprecyzowany ma też być ustawowy tryb poddania sądowej kontroli kwestii realizacji przez gminę obowiązku wskazania lokalu socjalnego.

Rzecznik zasygnalizował ponadto, a Minister Infrastruktury potwierdził, że trzeba skłonić gminy do tego, by uwzględniały niepełnosprawność wnioskodawcy przy wynajmowaniu lokali komunalnych. Dziś zdarza się przyznać takim osobom mieszkania bez windy, łazienki i bez udogodnień, bez których osoba na wózku nie jest w stanie tam zamieszkać.

9. POLITYKA MIESZKANIOWA PAŃSTWA, BRAK MIESZKAŃ SOCJALNYCH

Minister Infrastruktury i Budownictwa zgodził się z RPO, że trzeba zmienić przepisy tak, aby zmotywować gminy do budowania mieszkań socjalnych. Jak podkreślał RPO (szczególnie po analizie sytuacji w Poznaniu), nie do zaakceptowania jest sytuacja, że osoby objęte wyrokami eksmisyjnymi z prawem do lokalu socjalnego (który ma zapewnić gmina) nie mają żadnego wpływu na to, jak szybko opuszczają zajmowane lokale (a tymczasem ich dług narasta). Zależy to bowiem od tego, kiedy gmina wykona obowiązek wskazania lokalu socjalnego. Trzeba więc tak zmienić przepisy, by gminom bardziej opłacało się budowanie mieszkań socjalnych.

SPRAWY ZAWODOWE

10. EGZAMINY Z POLSKIEGO DLA POLAKÓW, KTÓRZY STUDIA MEDYCZNE SKOŃCZYLI ZA GRANICĄ

Minister Zdrowia zgodził się z RPO, że przepisy należy zmienić. Dziś Polak, który studia medyczne skończył za granicą, żeby pracować w polskim szpitalu, musi zdać egzamin z polskiego. Po prostu wymaga się tego od każdego absolwenta zagranicznych uczelni. Minister zgodził się, że przepisy trzeba zmienić tak, by Polacy i inni obywatele UE, którzy znają polski, nie musieli zdawać tego egzaminu.

11. STATUS KWALIFIKATORÓW GLEB

Minister Rolnictwa zgodził się z RPO i zapowiedział uregulowanie statusu klasyfikatorów gleboznawczych (nadawania uprawnień zawodowych umożliwiających klasyfikację gruntów na potrzeby wpisów do ewidencji gruntów). Korespondencja w tej sprawie była prowadzona przez 8 lat.

12. ZASADY UDZIELANIA SĘDIEMU URLOPU DLA PORATOWANIA ZDROWIA

Minister Sprawiedliwości zgodził się z RPO, że Prawo o ustroju sądów powszechnych jest zbyt ogólne, ponieważ nie określa przesłanek, warunków oraz trybu orzekania przez uprawnionego lekarza o potrzebie udzielenia urlopu. Minister zapowiedział rozwiązanie tego problemu w przygotowywanej nowelizacji.

PRAWA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

13. PRAWO JAZDY DLA OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Trybunał Konstytucyjny przyznał rację RPO, że przepisy, zgodnie z którymi osoba z niepełnosprawnością ma sobie sama załatwić odpowiednio przygotowany samochód na egzamin na prawo jazdy, są niekonstytucyjne. Teraz czekamy na zmianę ustawy.

14. UBEZWŁASNOWIENIE

Po interwencji RPO starosta raciborski zmienił zasady postępowania wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną. Raciborskie instytucje samorządowe uzależniały materialne wsparcie na rzecz tych osób od ich ubezwłasnowolnienia. W ocenie raciborskich urzędników osoba z niepełnosprawnością intelektualną nie może być skutecznie reprezentowana przez swoich bliskich nawet w drobnych sprawach życia codziennego, czy też

w sprawach przysługującego jej wsparcia z pomocy socjalnej (np. wniosek o refundację kosztów pieluchomajtek). W następstwie interwencji RPO, Starosta Raciborza poinformował o odstąpieniu od tej praktyki na rzecz stosowania instytucji tzw. pełnomocnictwa domniemanego.

SZPITALA I DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ

15. BIOETYKA

Minister Zdrowia zgodził się z RPO, że trzeba prawnie uregulować testy genetyczne i biobankowanie. Minister przyznał, że sprawą należy zająć się kompleksowo.

16. MONITORING W SZPITALACH PSYCHIATRYCZNYCH

Minister Zdrowia zgodził się z RPO, że trzeba uregulować sprawę monitoringu w szpitalach psychiatrycznych. Dziś stosowanie kamer dopuszczalne jest w pomieszczeniach służących do stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci izolacji. Ale Rzecznik wie, że w interesie chorych kamery montowane są także w innych miejscach – ale bez podstawy prawnej. W efekcie kamery są nie tylko na korytarzach i salach pacjentów, ale także w łazienkach.

17. PRAWA MIESZKAŃCÓW DPS

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zgodziła się z RPO w sprawie konieczności uregulowania w ustawie o pomocy społecznej kwestii możliwych ograniczeń w swobodnym opuszczaniu domów pomocy społecznej przez ubezwłasnowolnionych mieszkańców. Identyfikowane w trakcie wizytacji KMP przypadki arbitralnych ograniczeń wychodzenia mieszkańców poza teren DPS, stosowanych przez władze domów, wymagają interwencji ustawodawcy.

18. PRAWA UBEZWŁASNOWOLNIONYCH W DPS

Na wniosek Rzecznika Trybunał Konstytucyjny uznał za niekonstytucyjne przepisy, które nie pozwalają osobie ubezwłasnowolnionej, w imieniu której działa opiekun prawny, występować o ocenę, czy istotnie powinna przebywać w domu pomocy społecznej.

PRAWA POZBAWIONYCH WOLNOŚCI

19. DOZÓR ELEKTRONICZNY ZAMIAST WIĘZIENIA

Minister Sprawiedliwości pozytywnie zareagował na postulat zmiany przepisów o systemie dozoru elektronicznego i przywrócenia możliwości odbywania kary pozbawienia wolności (do roku czasu) w tym systemie.

20. PRAWA NIELETNICH W OŚRODKACH WYCHOWAWCZYCH

Minister Sprawiedliwości zgodził się z RPO, że trzeba zmienić przepisy dotyczące: nieletnich matek z młodzieżowych ośrodków wychowawczych (dziś nie mogą przebywać razem ze swymi dziećmi), przeprowadzania badań na obecność w organizmie nieletnich alkoholu i środków odurzających, kontroli osobistych oraz stosowania monitoringu wizyjnego w placówkach dla nieletnich. Ministerstwo Sprawiedliwości zapowiedziało zmiany prawa.

21. PRAWA WIĘŹNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ LUB PSYCHICZNĄ

Służba Więzienna zaczęła reagować na problemy osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną w jednostkach penitencjarnych. RPO skierował kilka kasacji w indywidualnych sprawach niepełnosprawnych intelektualnie lub psychicznie oraz złożył wnioski o wznowienie postępowania w ich sprawach. Na wniosek RPO także Policja dostrzegła potrzebę reagowania na nietypowe zachowania osób zatrzymanych i przekazywania tych informacji kolejnym organom (kurator, prokuratura, sąd, SW).

22. BADANIE PSYCHIATRYCZNE WIĘŹNIÓW

Minister Sprawiedliwości zmienił stanowisko: na badanie psychologiczne i psychiatryczne więźnia, który nie wyraża na to zgody, trzeba mieć zarządzenie sędziego penitencjarnego.

23. PACZKI DLA WIĘŹNIÓW

Minister Sprawiedliwości zmienił stanowisko i zapowiedział usunięcie przepisu, zgodnie z którym tylko osoba najbliższa może zamówić paczkę żywnościową. Chodzi o to, że więźniowie mogą nie mieć kontaktów z rodziną, ale mieć znajomych i przyjaciół – a utrzymywanie kontaktów z ludźmi na wolności jest ważne dla resocjalizacji.

24. DOSTĘP WIĘŹNIÓW DO BIP

Minister Sprawiedliwości zaakceptował postulat RPO poszerzenia katalogu praw osoby pozbawionej wolności zawartego w Kodeksie karnym wykonawczym (art. 102) o dostęp do informacji publikowanych w Biuletynie Informacji Publicznej.

Obecnie taki dostęp (ograniczony jedynie do BIP-u RPO, SW, RCL i MS) regulowany jest na poziomie porządków wewnętrznych jednostek penitencjarnych. Wraz z wpisaniem tego uprawnienia osób pozbawionych wolności do katalogu ich kodeksowych praw, rozszerzeniu ulegnie również zakres podmiotowy organów, do których dorobku więźniowie otrzymają dostęp.

PRAWA MNIEJSZOŚCI

25. UŁATWIENIA REJESTRACJI POBYTU OBYWATELI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UE

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji zgodził się z RPO i zapowiedział zmianę przepisów ustawy o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej.

Zmiana, powinna ułatwić procedurę rejestrowania pobytu w Polsce przez cudzoziemców pochodzących z państw członkowskich UE. Obecnie rejestracji takiej nie mogą dokonać cudzoziemcy, którzy nie mają pracy, pozbawieni są środków finansowych i nie są objęci ubezpieczeniem zdrowotnym. A brak rejestracji nie pozwala korzystać z pomocy społecznej. W takiej właśnie sytuacji znajduje się większość migrantów narodowości romskiej, pochodzących głównie z Rumunii.

26. ROMOWIE W LIMANOWEJ

Wojewoda Małopolski po interwencji RPO podjął się mediacji między limanowskimi Romami a władzami Limanowej, które wbrew woli samych Romów, usiłowały przenieść kilka rodzin z Limanowej do Czchowa. Dzięki interwencji wstrzymana została zainicjowana przez władze miasta egzekucja komornicza, przygotowywana jest alternatywna propozycja zakupu nowego budynku dla rodzin romskich na terenie miasta lub powiatu limanowskiego.

27. DOSTĘP DO PODRĘCZNIKÓW DO NAUKI JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO, JAKO JĘZYKA MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ

Minister Edukacji Narodowej zgodził się z RPO, że trzeba uzupełnić braki na rynku podręczników języka ukraińskiego (jako języka mniejszościowego) i pozyskać ich autorów w ramach umów ze szkołami wyższymi lub na podstawie ogłaszanych w tym celu konkursów.

DZIAŁANIA ODDOLNE

Reakcje na wystąpienia to nie jedyny efekt prac RPO. Wspomaganie działań oddolnych także przynosi rezultaty.

WARTO WIEDZIEĆ: W większości interwencji społecznych RPO udaje się zorganizować współpracę ludzi, którzy ideologicznie bardzo się różnią, ale współpracują ze sobą, pomagając wykluczonym, pokrzywdzonym i to jest najważniejsze w działalności Rzecznika.

28. W POZNANIU ...

W wyniku starań RPO mieszkańcy z ul. Tylne Chwaliszewo przenieśli się do nowych lokali. Było to możliwe dzięki współpracy Wielkopolskiego Stowarzyszenia Lokatorów, władz miasta oraz grupy parafialnej z parafii św. Floriana oraz dziennikarzy GW.

29. W ŁODZI ...

Z inspiracji RPO lokalny oddział Gazety Wyborczej zorganizował spotkanie czytelników i władz miasta. Dzięki ich zaangażowaniu udało się przenieść panią Barbarę do lokalu z węzłem sanitarnym - kobieta przed przeprowadzką korzystała z toalety w centrum handlowym.

30. W POZNANIU...

Prezydent miasta i abp. Stanisław Gądecki przyjęli zaproszenie RPO i wspólnie rozmawiali z bezdomnymi i imigrantami, wysłuchali głosu organizacji poza rządowych, kościelnych i świeckich.